

פרשת קרח

הקשרה של פרשת ציצית בתורה ובסידור

פרשת קורח סמוכה לפרשת ציצית. כדי להסביר את סמיכות הפרשיות, מפרש רש"י בשם חז"ל שקורח כינס "מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות... והלבישן טליתות שכולן תבלת", והם שאלו את משה: "טלית שכולה של תבלת הייבת בציצית או פטורה?". לפי המדרש, המרד של קורח ועדתו מבוסס על פרשת ציצית; אך קשה לראות קשר זה לפי פשוטו של מקרא, שכן אין לו לכאורה אחיזה בלשון התורה.

למרות זאת, נראה שניתן לקשור ביניהן אף מתוך המקראות. בפרשת ציצית נאמר:

"לִמְעַן תִּזְכְּרוּ וְנִשְׂיֵתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לַאֲ-לֹהֵיכֶם" (במדבר ט"ו, מ)

וקורח ועדתו אומרים למשה:

"וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב לָכֶם כִּי כָל הָעֵדָה בָּלֶם קְדוֹשִׁים וּבְתוֹכְכֶם ה' וּמִדֹּוֹעַ תִּתְנַשְׂאוּ עַל קַהֲל ה'" (במדבר ט"ז, א)

המילה "קְדוֹשִׁים" המופיעה בשתי הפרשיות מקשרת ביניהן, אך יש הבדל תהומי במשמעות ובאופי הקדושה: פרשת ציצית דורשת מאתנו לשאוף לקדושה - "וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לַאֲ-לֹהֵיכֶם"; לעומת זאת, קורח ועדתו מתייחרים ומצהירים "כִּי כָל הָעֵדָה בָּלֶם קְדוֹשִׁים".¹ קורח ועדתו מזיפים את הדרישה המוסרית של פרשת ציצית, וטוענים שכל העדה זכתה כבר לדרגה של הכוהן הגדול, שהרי פתיל התכלת שבציצית נמצא גם בבגדי השרד של הכוהן הגדול (שמות כ"ח, כח לו),² ואף הציץ מסמל את קדושתו המיוחדת (שמות כ"ח, לו). לדעת קורח ועדתו אין מעלה לאהרן ולבניו. תגובת משה נועדה להוכיח להם שיש מעלה ויתרון לקדושת אהרן:

"...בְּקֹר וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֵת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו..." (במדבר ט"ז, ה)

אף פרשת מטה אהרן באה להודיע ולפרסם את קדושת אהרן לעיני כל העם. חזרת השורש צי"ץ - בדומה למילה "ציצית" - מתקנת את טענתם המעוותת של קורח ועדתו:

1. ראו ישעיהו ליבוביץ, הערות לפרשת השבוע (ירושלים תשמ"ח).
2. הביטויים "royal blue", "königsblau" בלועזית משקפים את הקשר בין צבע זה ובין מעמד המלכות. ראו יעקב מילגרם, "פרשת ציצית", בית מקרא צ"ב/א (תשמ"ג), עמ' 14-22.

”וַיְהִי מִמִּהְרֵת וַיָּבֵא מֹשֶׁה אֶל אֱהֱלֵה הַעֲדוּת וְהָיָה פָּרַח מִטָּה אַהֲרֹן לְבֵית לַוִּי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצַּץ צִיץ וַיִּגְבַּל שְׂקָדִים” (במדבר י"ז, כג)

קורח טעה בהבנת דרישתה המוסרית של פרשת ציצית, והתורה מתקנת את הבנתו המוטעית על ידי פריחת מטה אהרן.

נוסף לכך, יש לשים לב שפרשת ציצית מהווה מעין תיקון לפרשת המרגלים, כפי שמורות המקבילות הלשוניות המחברות על דרך הניגוד את פרשת המרגלים לפרשת ציצית. במרגלים נאמר:

”...וַתָּרוּ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן...” (במדבר י"ג, ב)
”וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִלִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִלִים וַיְהִי בְּעֵינֵינוּ כְּהַגְבִּים...” (במדבר י"ג, ג)
”...אַחֲרֵינוּ הִמָּסוּ אֶת לְבָבָנוּ...” (דברים א', כח)

ובפרשת ציצית נאמר:

”וְהָיָה לָכֵם לְצִיצֵת זִרְאֵיתֶם אֹתוֹ וּזְכוּרֹתֶם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרַי לְבַדְּכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִמִּים אַחֲרֵיהֶם” (במדבר ט"ו, לט)

בניגוד להבנתו המוטעית של קורח את פרשת ציצית, מסדרי הסידור לימדונו להבין אותה בהקשר הנכון.⁸

קיבוץ הגלויות

בברכה שלפני קריאת שמע אנו אומרים:

”וְהִבִּיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ. וְהוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמוֹיֹת לְאַרְצֵנוּ.”

המילה ”כנפות” מופיע גם לגבי ציצית:

”...וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל כְּנָפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם...” (במדבר ט"ו, לח)
”גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ עַל אַרְבַּע כְּנָפוֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶּה בָּהּ” (דברים כ"ב, יב)

מנהג ישראל מקשר הלכה למעשה את קיבוץ הגלויות מארבע כנפות הארץ למצוות ציצית:

”וְנוֹהֲגִין לְקַבֵּץ הַצִּיצִיּוֹת בַּעַת שְׁאוֹמְרִים וְהִבִּיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָאָרֶץ.” (ערוך השולחן, אורח חיים סימן ט' סעיף ט)

8. ניתוח מסוג זה טרם זכה לתשומת לב ראויה; ראו: L. J. Liebreich, "The Benediction immediately preceding and the one following the Recital of the *Shema*", *REJ* CXXV (1966), p. 151 ff

קיבוץ הציניות לקראת קריאת שמע מסמל בקשה מיוחדת לקיבוץ עם ישראל. בשעה שהאדם הפרטי אוסף את ארבע כנפות בגדיו לקראת קריאת שמע, הוא חושב ומתפלל גם על קיבוץ הגלויות מארבע כנפות הארץ, כשם שיצאו ישראל ממצרים, כנזכר בפרשת ציצית.

מושג הקדושה

מושג הקדושה יוצר רצף רעיוני הרמוני לאורך קריאת שמע וברכותיה ותפילת העמידה, ובכך מתפרשת הדרשה המוסרית "וְהֵייתֶם קְדוֹשִׁים לֹא-לְהִיבֶם" שבפרשת ציצית.

בברכת יוצר המאורות אנו מתארים את נפלאות הבריאה המשבחת את ה' בכל יום: "...מאורות נתן קביבות עזו. פגות צבאיו קדושים. רוממי ש-די. תמיד מספרים בבוד א-ל וקדשתו". הקב"ה נקרא כאן "בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים", אשר "מקדושים וממליכים" את ה' בכל יום "בְּקִדְשָׁהּ וּבְטַהֲרָה". "קְדֻשָּׁהּ בְּלֵם בְּאֶהָד עוֹנִים וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה" בשלוש קדושות "קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צ-באות מלא כל הארץ בְּבוֹדוֹ".

בברכה השנייה עם ישראל מבקש להגשים את התורה באהבה: "בִּי בְשֵׁם קְדֻשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַגּוֹרָא בְּטַהוֹר, נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתֶךָ".

בזכות קבלת עול מלכות שמים ועול מצוות בקריאת שמע, עם ישראל שואפים להיות "קְדוֹשִׁים" בקריאת פרשת ציצית.

בעקבות כך מזכירים בברכת הגאולה שאחרי קריאת שמע את קריעת ים סוף, שאחריה עם ישראל משבח את ה': "מִי כְמוֹכָה בְּאֵלֶם ה' מִי כְמוֹכָה נֹאדָר בְּקִדְשׁ נוֹרָא תְהִלַּת עִשָּׂה פְּלֵא" (שמות ט"ו, יא), ובתחושה של קדושה מסיימים את ברכת הגאולה: "גִּלְגָּלוּ ה' צ-באות שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל" (ישעיהו מ"ז, ד).

בתפילת העמידה ברכת הקדושה מסכמת את התקדשות עם ישראל כעין פועל יוצא של פרשת ציצית: "אַתָּה קְדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קְדוֹשׁ וְקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוֹךָ סְלָה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' הָאֵל-לְהַקְדוֹשׁ", ובקדושת הציבור שבחזרת הש"ץ, עם ישראל מתחבר לקדש את ה' יחד עם המלאכים: "קְדוֹשׁ אֵת שִׁמְךָ בְּעוֹלָם, בְּשֵׁם שְׁמִקְדוֹשִׁים אוֹתוֹ בְּשִׁמֵי מְרוֹם". בדומה לכך, גם בתפילת מודים דרבנן הציבור מבקש לשם הגשמת הקדושה - "וְתַאֲסוּף גְּלוּתֵינוּ לְחִצְרוֹת קְדֻשְׁךָ...".

בניגוד לקורח ועדתו שזיפו את מושג הקדושה של פרשת ציצית, ברכות קריאת שמע מפרשות בדרך חיובית את מושג הקדושה של פרשת ציצית כדרישה מוסרית להתקדשות עם ישראל בהקשרים רבים.